

De toekomst van de Hortus

Hortus & Vrienden, april 2025

Dit is een stuk in ontwikkeling, waarin de Stichting Behoud Groene Hortus (kortweg Hortus) en de Vriendenvereniging van de Hortus (kortweg Vrienden) hun gezamenlijke visie formuleren op een toekomstbestendige Hortus, en hun ideeën presenteren hoe die toekomst gerealiseerd kan worden.

De opbouw van het stuk is als volgt. Allereerst in het kort onze visie en onze ideeën. Daarna benoemen we sterke en zwakke punten van de Hortus. Vervolgens gaan we in op een belangrijk aspect: versterking van de bestaansgrond van de Hortus door vergroting van de attractiviteit voor bezoekers. Een onderdeel daarvan werken we verder uit: uitbreiding van de Hortus met een openbaar plein en een subtropische kas. Daarnaast vermelden we kort de mogelijke clustering van bedrijfsgebouwen. Op verzoek van de gemeente zijn de ideeën van de Hortus over de gebruiksmogelijkheden van het voormalig Zoölogisch laboratorium beschreven. Ten slotte een vrij gedetailleerd Vlekkenplan waarin onderdelen (vlekken) van de Hortus en zijn directe omgeving apart behandeld worden: een beschrijving, de huidige situatie, lopende ontwikkelingen en de planning om het potentieel te realiseren.

Onze visie en ideeën in het kort

Ons streven:

Het in stand houden van de Hortus Botanicus met de Chinese tuin en zijn natuurlijke, ecologische, maatschappelijke en educatieve waarden.

Ons doel:

Een toekomstbestendige Hortus die tot de top drie toeristische attracties behoort van de provincie Groningen. Een groene parel die bezoekers naar Groningen trekt en inspeelt op belangrijke milieu- en klimaataspecten.

Onze uitgangspunten:

- Behoud en versterk de unieke ecologische waarden die in de Hortus aanwezig zijn, in het bijzonder in de Laarmantuin, de Voedselarme plas, de Hondsrugtuin en de Vlinder- en Bijenweide.
- Zorg goed voor de Chinese tuin, een geschenk van Sjanghai aan de gemeente Groningen en de provincie Groningen.

- Transformeer de traditionele educatieve rol van de Hortus (universitair onderwijs in de biologie) naar een eigentijds en breed aanbod op alle niveaus, gericht op biodiversiteit, milieu en klimaat.
- Vergroot de aantrekkelijkheid van de Hortus voor bezoekers door een divers maar samenhangend aanbod aan natuur, rust, kunst, evenementen en educatie. Maak hierbij gebruik van de diversiteit aan aanwezige tuinen.
- Maak van de Hortus geen vrij toegankelijk park. Dat zou leiden tot ernstige aantasting van de huidige botanische, ecologische en cultuurhistorische waarden van de Hortus.

Sterke punten van de Hortus

Financieel

De inkomsten van de Hortus bestaan uit de toegangskaart- en abonnementenverkoop, de verkoop in horeca en Hortuswinkel, giften en legaten. Al deze bronnen vertonen een stijgende trend.

Verder zijn er externe partijen die fondsen beschikbaar willen stellen voor diverse zaken zoals de bouw van een nieuwe kas, vergroting van de toegankelijkheid (bestrating, extra toegangshekken, invalidentoilet), versterking van de educatieve functie (informatieborden, bewegwijzering) en elektrificatie van apparatuur.

Vrijwilligers

De Hortus draait op een kleine staf van medewerkers (ca. 6 fte) en een groep van > 100 vrijwilligers. Ruim de helft daarvan werkt in de tuinen, de anderen bij o.a. de receptie, de administratie, de rondleidingen, de technische dienst, de horeca, de winkel en de PR.

Zichtbaarheid

Door een actieve mediabenedering en het inzetten van sociale media nemen de bekendheid en de zichtbaarheid van de Hortus zienderogen toe, hetgeen leidt tot grotere bezoekersaantallen.

Maatschappelijke waarde

We streven naar een vaste plek van de Hortus in de top 3 attracties in Groningen, hetgeen bijdraagt aan de (inter)nationale uitstraling van Groningen.

We brengen eetbaar groen onder de aandacht door het ontwikkelen van een innovatief concept: de eetbare siertuin.

We besteden aandacht aan diverse maatschappelijke transitie: biodiversiteit, duurzaamheid, klimaat, voedselproductie.

We dragen bij aan de (mentale) gezondheid van inwoners van onze gemeente door de helende kracht van natuur en groen in te zetten bij herstel bij burn-out.

Maatschappelijk partners hierbij zijn bijvoorbeeld praktijkschool De Bolster, opleidingscentrum Terra, de Kentalis Guyotschool en Cosis.

Maatschappelijke waarde in beeld gebracht: weergave 1-1-2025

We dragen met onze activiteiten en werkzaamheden bij aan diverse beleidsstukken en visies van de gemeente Groningen, zoals de Kadernota Cultuur, de Voedselagenda, de Economische agenda, de Sociale agenda, de Agenda Toegankelijk Groningen en Nij begun.

Aandachtspunten

De huidige kosten van onderhoud en beheer zijn relatief hoog. Dit heeft de volgende oorzaken.

- De gebouwen voldoen niet aan de standaarden en inrichting passend bij 2025.
- Een aantal functies is versnipperd over het terrein.

Om dit aan te pakken dient het volgende te gebeuren.

- Elektrische installaties actueel maken.
- Bestrating en verlichting op het terrein verbeteren.
- Clustering van panden en functies.

Attractieve waarde

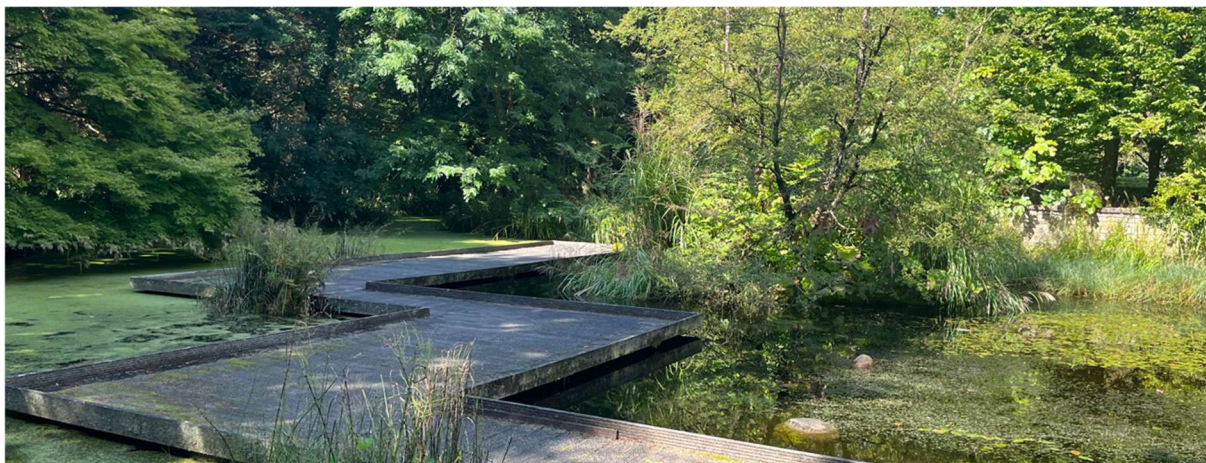
Evenals de gemeente zien wij het grote belang van een financieel gezonde exploitatie van de Hortus als voorwaarde voor een duurzame toekomst. Voor die gezonde exploitatie is stijging van het aantal bezoekers essentieel. Om dat te bereiken willen we de attractieve waarde van de Hortus vergroten. Daarbij richten we ons op een divers publiek: rustzoekers, natuurliefhebbers, plantenliefhebbers, inspiratiezoekers, kunstliefhebbers, scholieren, studenten, cursisten en fotografen.

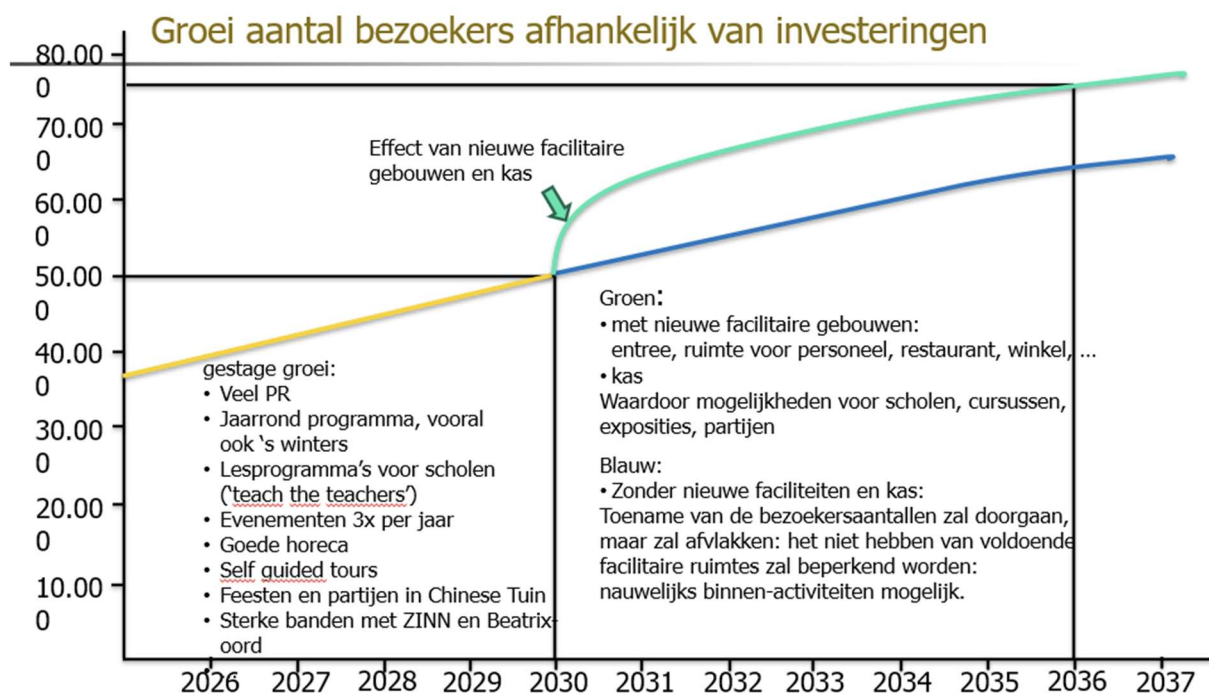
De basis voor de Hortus als Botanische tuin wordt gevormd door een kwalitatief hoog en breed assortiment tuinen. De vijf belangrijkste tuinen voor de Hortus zijn de Laarmantuin, de Hondsrugtuin, de Keltische tuin, de Chinese tuin en de Rotstuin: stuk voor stuk bezoektrekkers door hun uitgesproken inrichting. Daarnaast kunnen wisseltuinen en zeldzame plantencollecties worden ingezet. Aansluitend bij de Chinese tuin lijkt de ontwikkeling van een collectie planten uit Zuid-Oost Azië interessant en onderscheidend ten opzichte van andere Hortussen in Nederland.

Daarnaast kan de aantrekkingskracht worden vergroot door de toegankelijkheid te verbeteren (bv. bij de Rijksweg en vanuit Biotoop en De Dilgt), het aantal evenementen in de Hortus te

vergroten en het educatieve karakter te versterken. Dit laatste gebeurt nu al, o.a. door maandelijks een lezing te verzorgen.

Om dit alles te kunnen realiseren en de diverse bezoekersgroepen van een zekere omvang goed te kunnen ontvangen, is het huidige oppervlak van 14 hectare onontbeerlijk. Voor uitbreiding van de educatieve mogelijkheden zullen nieuwe faciliteiten (zalen, cursusruimten) onmisbaar zijn. Een nieuwe kas is essentieel om ook in de winter de bezoekers iets bijzonders te kunnen bieden. In de grafiek hieronder laten we de effecten van deze uitbreidingen op de verwachte bezoekersaantallen zien. Het idee van een nieuwe kas wordt vervolgens uitgewerkt.

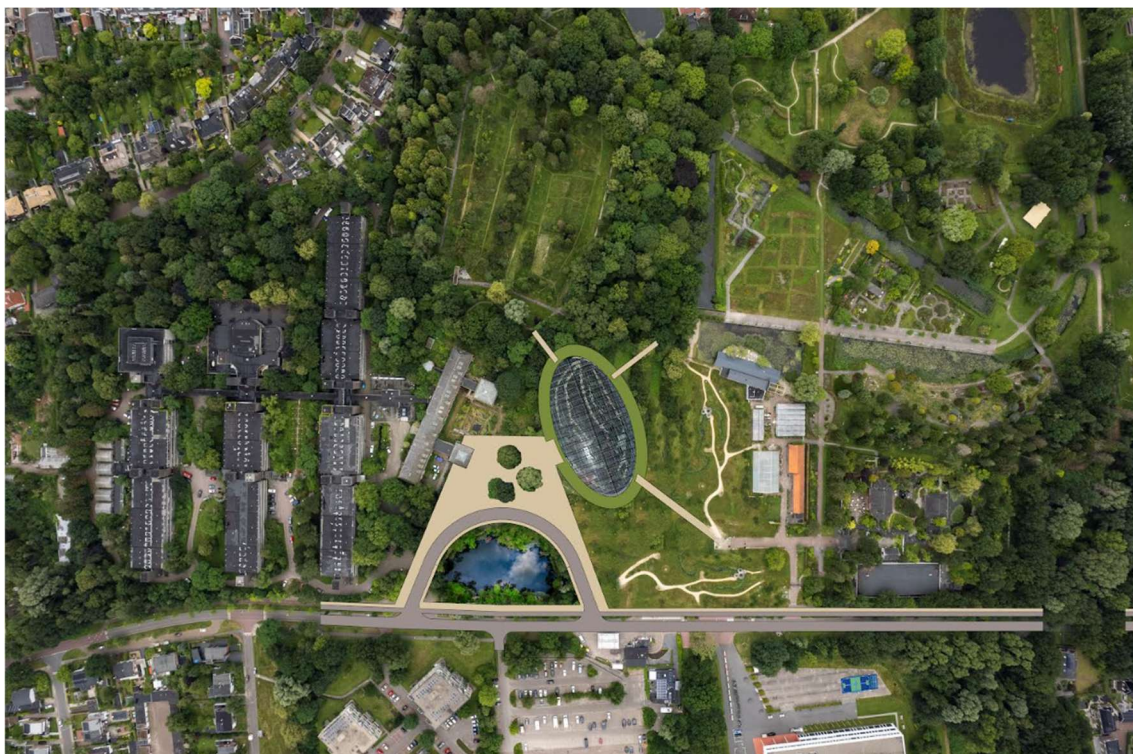
Kas en plein

Onze wens is om een grote kas (minimaal 3000 m²) te doen verrijzen op de grens tussen Hortus en Biotoop. In of bij de kas kunnen de entree tot de Hortus, de Hortuswinkel, kantoor-, educatie- en tentoonstellingsruimten worden ondergebracht, evenals een café-restaurant.

Over de realisatie van de kas zijn er contacten met Entrance. Het idee is een energie neutrale kas waarin innovatieve technieken gedemonstreerd zullen worden. Over de kosten is informatie ingewonnen bij ir. Gert-Jan de Jong, architect/constructief ontwerper van Arc2 architectuur. Zijn reactie:

Bijgaand aangepast kostenraming gebaseerd op een koepel met grondvlak van 3.000m². Dan kom je op een koepel met diameter ca. 62m en een hoogte van 12,4m. Deze heeft als bouwkosten ongeveer 5,5 M€. Blijft er nog 2,5 M€ voor hoogwaardigere invulling t.b.v. entree, café/restaurant, winkel en de administratieve ruimtes (samen ca. 1000 M²). Op basis van de beschreven functies (exclusief educatie en tentoonstellingsruimte) en oppervlakken in combinatie met onze kostenraming lijkt ons een bedrag van ca. 8 M€ wel realistisch. Een en ander zal in de volgende fase van ontwikkeling verder moeten worden uitgewerkt. Dit geldt voor de geometrie van de geodetische koepelconstructie (opgebouwd met cirkelvormige plattegrond of twee kleinere cirkels om ovalen vorm te benaderen) en ook voor de invulling t.b.v. verschillende functies.

Het idee van een openbaar plein tussen de Hortus en Biotoop sluit goed aan bij de kas die wij ons voorstellen. Kas en Zoölogisch laboratorium flankeren het plein en fungeren als blikvanger. De afbeelding hieronder laat een visualisatie zien van wat we bedoelen.

Het idee om het openbaar plein te realiseren op de locatie van de Hondsrugtuin wijzen wij radicaal af. Dat zou een onverantwoord offer zijn van een uniek, langlopend een succesvol project, en tevens een forse kapitaalvernietiging.

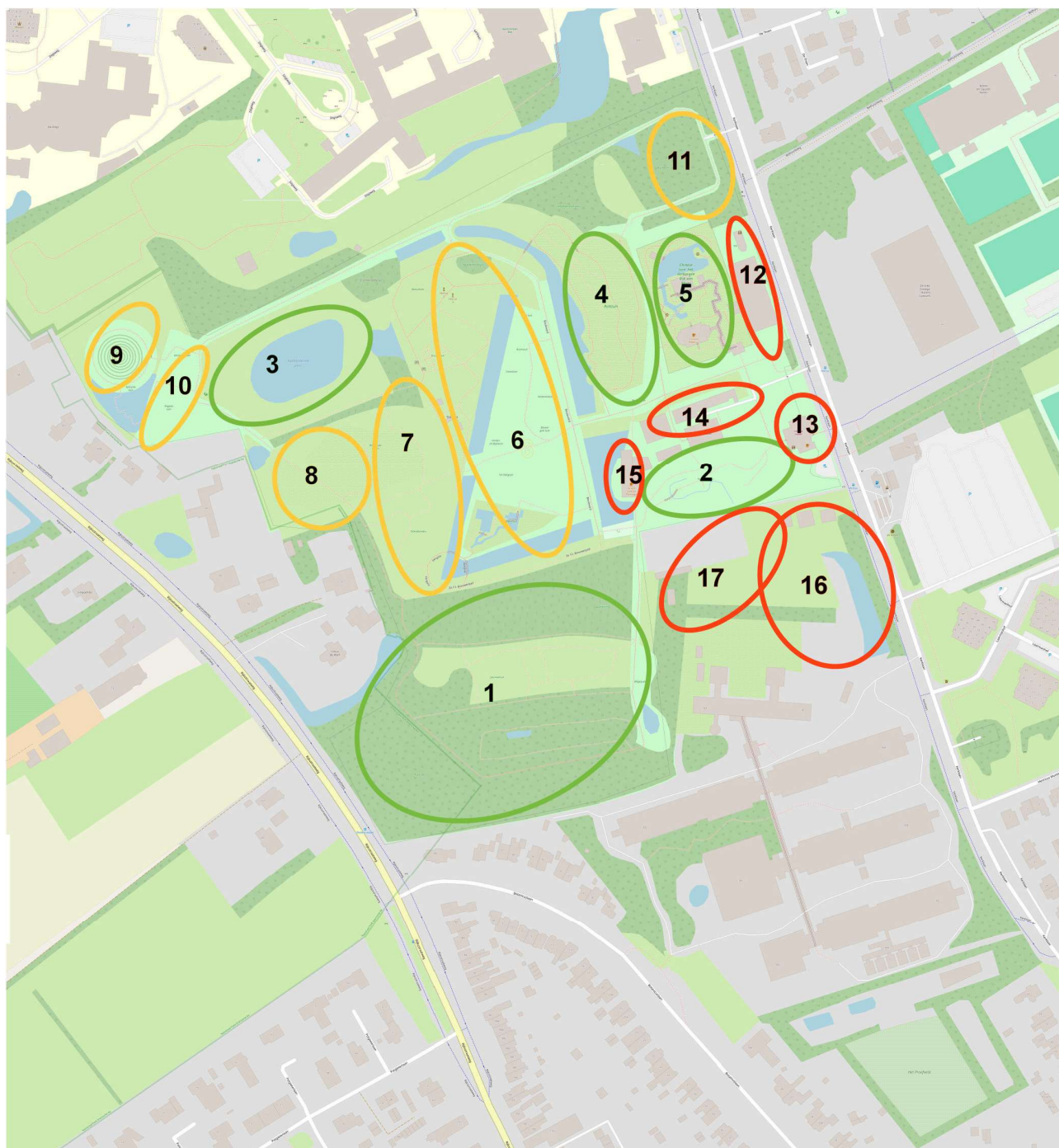
Gebouwen

Clustering van de bedrijfsmatige functies in één gebouw op de plek van de werkschuren is gewenst. De reden is dat een centrale locatie op het terrein de voorkeur heeft als uitvalsbasis voor de vrijwilligers en tuinlieden. Hiermee wordt tijdsverlies voorkomen door de kortere afstand tussen de gereedschappen, kantine e.d. naar de werkplek in de tuin. Alle andere panden die nu gebruikt worden voor beheerdoelen en de plantage komen daarmee te vervallen. Het voordeel is dat met het teruggaan in aantal panden er lagere onderhoudskosten en beheerkosten zijn en direct optimaal ingericht kan worden. Werkkassen dienen in welke vorm dan ook te blijven. Een en ander is nader uitgewerkt in het Vlekkenplan, vlek 12 t/m 15.

Vlekkenplan

Voor een nadere uitwerking van onze ideeën verdelen we de Hortus in een aantal vlekken: zie onderstaande kaart. Per vlek geven we:

- een korte beschrijving;
- een lijst relevante publieks- en bedrijfsfuncties;
- een schets van de huidige situatie met de lopende ontwikkelingen;
- de planning die we de komende jaren voor ogen hebben met de betreffende vlek.

Door de gehele Hortus heen is in meer of mindere mate ecologische waarde aanwezig. Een voorbeeld hiervan is de blauwe dooradering van het terrein. Die ecologische waarde vormt de basis voor de functies en doelen, maar wordt niet steeds opnieuw benoemd.

De kleuren van de vlekken op de afbeelding geven aan of er nagenoeg niets (groen), weinig (geel) of veel (rood) moet gebeuren om het genoemde potentieel te realiseren.

Bij de beschrijving hanteren we publieksfuncties en bedrijfsfuncties. Een aantal lichten we hier toe.

Publieksfuncties:

- **natuur:** draagt bij vanwege de grote ecologische waarde.
- **educatie:** staat voor een divers palet, variërend van uitleg voor de toevallige bezoeker in begrijpelijke tekst tot diepgaande cursussen en voor kinderen en volwassenen en voor allerhande onderwerpen.
- **genieten:** vanwege schoonheid, de rust, bezinning of spelen.
- **cultuur:** gebouwen of tuinen met grote culturele en/of historische waarde.
- **evenementen:** georganiseerde activiteiten voor het trekken van bezoekers, zoals tentoonstellingen, festiviteiten, cursussen en concerten.
- **winkel:** verkoop, van nuttige zaken tot gadgets.
- **horeca:** voor gewone bezoekers en voor feesten en partijen.
- **verbinder met de omgeving:** leggen van een relatie tussen de Hortus en zijn omgeving door de functie of als blikvanger.

Bedrijfsfuncties:

- **kaartverkoop:** we staan voor betaalde toegang tot de Hortus. Dat vereist de mogelijkheid om de toegang van bezoekers te reguleren en toegangskaarten te verkopen. Is meteen ook een punt om globale informatie te verstrekken.
- **kantoren:** alle medewerkers hebben een werkplek nodig met computer en kastruimte.
- **lesruimten:** voor het geven van lezingen en cursussen zijn ruimtes nodig met o.a. een beamer en voldoende zitplaats voor ca. 100 personen.
- **tentoonstellingsruimten:** het hebben van ruimten voor het houden van wisseltentoonstellingen is gewenst in verband met educatie, en als bezoekersalternatief bij slecht weer.
- **opslag tuinmaterialen:** bij het onderhoud van de Hortus komt altijd organisch materiaal vrij (blad, snoeimateriaal, etc.) dat een plek moet krijgen om te composteren en voor hergebruik. Ook aanvullende grond en onderhoudsmateriaal voor bv. paden heeft ruimte nodig.
- **opslag tuingereedschap:** er is veel gereedschap nodig voor de tuinmedewerkers en -vrijwilligers, variërend van schoffels en harken tot een trekker en transportkarren. Deze moeten op een goed bereikbare plek opgeslagen worden.
- **werkplaats:** tuingereedschap en ook andere elementen hebben af en toe onderhoud nodig of een reparatie. Een werkplaats voor de meest voorkomende werkzaamheden is nodig.
- **opslag diversen:** er zijn diverse zaken die maar een deel van het jaar gebruikt worden en de rest van het jaar op een passende plek opgeslagen moeten worden, zoals terrasmeubilair en kuipplanten die in de winter beschermd moeten worden tegen de koude.
- **bibliotheek:** de Hortus bezit een behoorlijke verzameling vakinhoudelijke boeken die een plek nodig hebben waar ze goed toegankelijk zijn.
- **kantine tuinvrijwilligers:** voor de buitenwerkers is een plek nodig waar ze kunnen eten, drinken en bijkomen van slecht weer.

Vlek 1 Laarmantuin

Beschrijving

Dit is het oudste gedeelte van de Hortus in Haren: een grote collectie bomen en struiken deels geordend naar biotoop, gekenmerkt door grote biodiversiteit. Circa 90 jaar geleden ontworpen door prof. J.C. Schoute volgens het voor die tijd zeer vooruitstrevende concept van natuurlijke biotopen, vervolgens gerealiseerd door hortulanus E. Laarman.

De Laarmantuin is een cultuurhistorisch en ecologisch monument, maakt onderdeel uit van de Nationale Plantencollectie en bevat veel soorten van de Rode Lijst van het Nederlands Soortenregister. Dit betreft niet alleen bomen en struiken maar ook (korst)mossen, schimmels en insecten. Volgens de gemeentelijke inventarisatie heeft de Hortus 400 monumentale bomen en 400 potentieel monumentale bomen: veel hiervan staan in de Laarmantuin.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

Iedere verstoring in de omgeving heeft effect op de soortenrijkdom en de beleving van rust juist in dit oudste deel van de tuin. Voor de toekomst is het dan ook essentieel dat de Laarmantuin zijn ecologische waarde blijft behouden en de unieke eigenschappen waar nodig worden versterkt. Verkleinen van de Laarmantuin doet afbreuk aan de ecologische en monumentale waarde. Verkleinen levert ook het risico op dat de tuin niet meer deel kan uitmaken van de Nationale Plantencollectie. Wij zetten dan ook in op onderhoud conform het met de Nationale Plantencollectie afgestemde beheerplan: biotopen in het heidegebied beter tot hun recht laten komen, meer informatie aanbieden.

Planning

Het verbeteren van de informatievoorziening wordt gedaan in 2025 en 2026. Het beter zichtbaar maken van de biotopen in het heidegebied duurt t/m 2027.

Vlek 2 Hondsrugtuin

Beschrijving

De Hondsrugtuin geeft het publiek een beeld van het oorspronkelijk afwisselende Hondsruglandschap, een landschap dat ongeveer 140.000 jaar geleden is ontstaan. De beekloop verbeeldt een meander van de Drentsche Aa, de paden verbeelden de uitgesleten looproutes van de schapen. De tuin wordt verrijkt met stenen waar uitleg over gegeven wordt over de herkomst uit Scandinavië.

De Hondsrugtuin is aangelegd als onderdeel van en ter verbinding met Hondsrug UNESCO Global Geopark. Voor de aanleg van de tuin is destijds € 500.000 aan fondsen door bedrijven en organisaties beschikbaar gesteld. De tuin is nog in ontwikkeling.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten

Huidige situatie

De tuin is als concept uniek in Nederland en daarmee een belangrijk onderscheidend element ten opzichte van andere Horti. Verdere doorontwikkeling is daarom essentieel.

Planning

In 2025 en 2026 wordt de educatieve waarde vergroot door betere informatie en toevoegen van zwerfkeien met vermelding van de plek van herkomst in Scandinavië.

Voor het entreeplein en de multifunctionele kas (vlek 16 en 17) is de planning 2029 – 2031. Zodra die gerealiseerd zijn, wordt het huidige entreegebouw (13) afgebroken en de Hondsrugtuin uitgebreid richting entreeplein, met een stukje in het openbare gedeelte dat als *blikvanger* fungeert.

Vlek 3 Voedselarme plas

Beschrijving

De Voedselarme plas is in 1968 aangelegd en beoogt een voedselarm ven te representeren. Bij de aanleg is zeer voedselarm zand gebruikt. De vijver wordt uitsluitend met regenwater gevuld. Alle voedingsstoffen die er in zitten zijn aangevoerd door wind, regen of dieren. De begroeiing rondom de plas is spontaan ontstaan en daarmee ecologisch zeer waardevol. Er groeit ronde zonnedauw, veenpluis, cranberry en snavelzegge. Er leven dodaarzen, diverse soorten eenden en libellen. Het waterschap Noorderzijlvest heeft al interesse getoond als vergelijk met water in hun gebied.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten

Huidige situatie, lopende ontwikkeling

Vennen zoals de voedselarme plas zijn schaars in Nederland en liggen ook nog vaak in beschermde natuurgebieden waardoor ze niet toegankelijk zijn. Behouden en versterken is daarom zeer belangrijk. Er wordt gewerkt aan een beheersplan, waarbij een deel van de oeverbegroeiing wordt afgeplagd. Hierdoor krijgen pionierssoorten weer een kans, waardoor de biodiversiteit, de ecologische waarde en de educatieve waarde toe zullen nemen.

Planning

Het afronden van het beheerplan en het afplaggen staan gepland voor 2025 en 2026. Voor het vergroten van de aantrekkelijkheid voor bezoekers vanuit De Dilgt en Beatrixoord en voor het versterken van de educatieve functie, wordt in 2026 en 2027 gewerkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid voor rolstoelen door een looppad op de omliggende dijk en het plaatsen van een vlonderpad aan de zuidzijde, en ook aan bescherming van de waarden aan de noordzijde van de plas. Tevens mogelijk verplaatsen van de toegang naar de Hortus vanuit De Dilgt en Beatrixoord.

Vlek 4 Rotstuin

Beschrijving

Bij de aanleg van de Rotstuin in 1970 zijn diverse steensoorten gebruikt :zandsteen uit Bentheim, kalksteen uit Zweden en de Belgische Ardennen. Hierdoor zijn verschillende biotopen ontstaan die bijdragen aan de grote biodiversiteit en ecologische waarde.

De hoogte en het uitzicht nodigen uit tot genieten. Verder vormt de Rotstuin een geschikte setting voor kleinschalige optredens (muziek, dans, theater) die vanaf de boulevard beleefd kunnen worden.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten
- cultuur

Huidige situatie

Het beheersplan is vrijwel gereed. De eerste ingrepen hebben al plaatsgevonden.

Planning

In de periode 2025 – 2027 worden de veranderingen in de beplanting uit het beheersplan geïmplementeerd. Daarna volgt onderhoud conform het beheersplan.

Vlek 5 Chinese tuin

Beschrijving

Deze bijzondere Thematuin is in 1995 ontworpen door de stadsarchitect van Shanghai en aangelegd door een team en met materiaal uit China, als geschenk aan de Gemeente Groningen. Het is een van de drie Mingtuinen buiten China, qua opzet radicaal anders dan westerse tuinen. De tuin en de gebouwen erin zijn doortrokken van symboliek die aansluit bij de cultuur van het oude China tijdens de Mingdynastie.

Publieksfuncties

- genieten
- cultuur
- evenementen
- eten en drinken
- verbinding met de omgeving

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

De Chinese tuin is een belangrijke bezoekerstrekker voor de Hortus. Het achterstallig onderhoud in de Chinese tuin is recent grotendeels ingelopen, vooral het schilderwerk. Daarbij is ook een onderhoudsplan opgesteld. De Pergola wordt binnenkort vervangen door een nieuwe, uit China.

Planning

In 2025 wordt de laatste pergola vernieuwd en de tuin officieel heropend op 17 mei. Het reguliere onderhoud is voor de komende 5 jaar contractueel geborgd. Ingaande 2025 wordt het gerenoveerde Theehuis weer volop ingezet voor bruiloften, partijen en gewoon als Theehuis. Onder andere in samenwerking met de Hanzehogeschool wordt in 2025 en 2026 gekeken naar mogelijkheden om het energiegebruik van het Theehuis te verminderen waardoor het ook bij lage temperaturen gebruikt kan worden zonder hoge verwarmingskosten.

Vlek 6 Thematuinen

Beschrijving

Diverse natuur- en siertuinen: Witte tuin, Blauw-gele tuin, Pasteltuin, Rozentuin, Hortensiatuin, Watertuin, Kruidentuin, Vlinder- en Bijenweide die elk hun eigen “verhaal” vertellen. Door de centrale positie is dit gedeelte in voorjaar en zomer met zijn rijkgeschakeerde borders een blikvanger.

De Vlinder- en bijenweide is een biotoop waar de vlinder en de bij vliegen en er luwte, beschutting, oriëntatiepunten, plekken voor overwintering, waardplanten en drachtplanten te vinden zijn. Voor 2025/2026 staan informatieborden in de planning, zodat het voor bezoekers een interessantere plek wordt.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten
- verbinding met de omgeving

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

De thematuinen vormen een aantrekkelijk element voor de publieksfunctie *genieten* en *verbinding met de omgeving*. De aspecten natuur en educatie kunnen versterkt worden. Een aantal tuinen is in goede staat, sommige hebben aandacht nodig. Beheerplannen worden momenteel opgesteld. De Watertuin wordt momenteel verder ontwikkeld. In 2025 worden de planten en insecten geïnterviewd.

Planning

In 2025 en 2026 wordt de Watertuin opgeknapt en wordt de Vlinder- en Bijentuin van meer uitleg door middel van borden voorzien teneinde belangstelling te wekken.

Vlek 7 Diverse tuinen

Beschrijving

Diverse natuur- en siertuinen: Malushoek, Elzenbroekbosje, Rhododendrontuin, wisseltuin graanakkers en de Bijenstal, waar bijenvolken op veilige wijze van nabij geobserveerd kunnen worden. Ook een aantal open stukken die bij evenementen kunnen worden gebruikt, bv. voor de Wetenschapstent tijdens de Plantenmarkt en het Kinderfestival.

Publieksfuncties

- natuur
- educatie
- evenementen

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

Een aantal delen is in goede staat, een aantal heeft aandacht nodig. Beheerplannen worden momenteel opgesteld. Het open karakter met ruimte voor wisselende programmering is essentieel voor de toekomst die we voor ogen hebben. De bijenstal is aan grootschalig onderhoud toe en is wat aan de kleine kant voor gebruik bij grotere groepen.

Planning

De wisseltuinen worden meer vormgegeven. In 2025 en 2026 wordt een meerjarenplan voor wisselteelt opgesteld. Denk hierbij aan teelt van peulvruchten (in het kader van de eiwittransitie) of van natuurgebaseerde bouwmaterialen (mogelijk in samenwerking met Entrance). Mogelijk al in 2026 of anders in 2027 wordt er wat anders geteeld dan de huidige granen.

In 2026 of 2027 wordt de bijenstal vernieuwd en uitgebreid tot een breder Insectenhuis voor educatie.

Vlek 8 Driehoek grenzend aan bebouwing Rijksstraatweg

Beschrijving

Dit is een gedeelte met restanten van de Heidetuin en open stukken grasland, geschikt voor gebruik bij evenementen.

Publieksfunctie

- evenementen

Huidige situatie

Onbestemd. Uitzicht op de particuliere tuinen grenzend aan de Hortus.

Planning

In 2025 een keuze maken uit de volgende mogelijke richtingen:

- opknappen en beheren van de Heidetuin. Afwegen tegen de heide aanwezig in de Laarmantuin (vlek 1).
- een eetbare siertuin en wisseltuinen aansluitend bij de akkers in vlek 7.
- ruimte voor een grotere bijenstal uit vlek 7.

In 2026 en verder implementeren van de gemaakte keuze en ongeacht de keuze geschikte begroeiing aanleggen ter afscherming naar de particuliere tuinen. Behouden van de open ruimte die essentieel is voor de meerjarenplanning.

Vlek 9 Keltische tuin, Theater

Beschrijving

De Keltische tuin is gebouwd vanuit de Keltische mythologie. Het is een zogenaamde boomhoroscoop en er is een doolhof. De tuin is een van de leuke attracties. Het theater is geschikt voor lessen, natuuronderwijs, kindertheater en kleinschalige evenementen.

Publieksfuncties

- educatie
- genieten
- cultuur
- evenementen

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

Op 20 september 2025 (één dag voor de zonnewende) wordt in de Keltische tuin de Keltische Dag georganiseerd. In de begroting 2025 zijn middelen voor herstel van de Keltische tuin opgenomen; verder zal fondsenwerving hiervoor ondernomen worden. Er wordt ingezet op behouden en verbeteren van de huidige functies op deze plek en niet op verplaatsen naar elders in de Hortus, omdat het enerzijds bezoekers naar deze kant van de Hortus trekt en anderzijds een kleinschalig evenement hier minder impact heeft op de rest van de Hortus.

Planning

In 2025 – 2026 worden de bomencirkel en het theater gerenoveerd. De vlek wordt ingezet als attractie en als locatie met culturele en educatieve waarde.

Vlek 10 Engelse tuinen en Gebruiksplantentuin

Beschrijving

De Engelse tuin is nu in gebruik als leerplek voor praktijkschool De Bolster. De voormalige *kitchen garden* wordt nu gebruikt als gebruiksplantentuin annex demonstratietuin. Er worden nu op kleine schaal gebruiksplanten gekweekt in het kader van landbouwtransitie en educatie.

Publieksfuncties

- educatie

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

De Engelse tuin is min of meer verwaarloosd. De *kitchen garden* begint zich weer te ontwikkelen.

Planning

In 2025 wordt voor de *kitchen garden* een beheerplan opgesteld en zal de educatie functie verder versterkt worden door passende informatie.

In 2025 of uiterlijk 2026 besluiten wat te doen met de Engelse tuin. Een optie is het ontwikkelen tot demonstratietuin. Het ene compartiment als “klassieke” Engelse siertuin, het andere compartiment als moderne variant gebaseerd op wilde bloemen en planten met een rijke wildlife habitat die ook aantrekkelijk is om te zien.

Bij de plannen voor de Engelse tuinen moet nagedacht worden over de huidige functie als leerplek.

Vlek 11 Werkgebied ten noorden van de Chinese tuin

Beschrijving

Dit terrein wordt gebruikt voor opslag van tuinmateriaal (compost, grond, stenen enz.) en tuinafval. Oorspronkelijk had dit deel ook een publieksfunctie in de vorm van een stukje bos met een natuurspeelplaats, maar deze wordt nu nauwelijks meer als zodanig gebruikt.

Publieksfunctie

- natuur
- rust en bezinning

Bedrijfsfunctie

- opslag tuinmaterialen en tuinafval

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

Vrij rommelig, nodigt niet uit tot bezoek. De ontwikkelingen zijn erop gericht om de bedrijfsfunctie te concentreren, een nettere uitstraling op te leveren en de publieksfunctie weer tot haar recht te laten komen.

Planning

In 2025 en 2026 wordt gewerkt aan een betere concentratie en inrichting van de opslagfunctie. In 2026 – 2027 kan daarmee de publieksfunctie (*natuur, genieten*) worden hersteld. Hierdoor kan, als vlek 12 een nieuwe tuin wordt, de mogelijkheid om rondom de Chinese tuin te lopen gerealiseerd worden.

Verder is de aanleg van een kleine parkeerplaats voor medewerkers een optie.

Vlek 12 IJshal

Beschrijving

Een grote loods. Bevat tevens kantoorruimte voor het tuinpersoneel, een kantine voor de tuinvrijwilligers en een bibliotheek annex vergaderruimte.

Bedrijfsfuncties

- kantoren
- opslag diversen
- kantine vrijwilligers
- bibliotheek

Huidige situatie

Wordt gebruikt voor de overwintering van grote kuipplanten en de opslag van allerlei materiaal (tuinmaterieel, grote tent, tafels, stoelen, enz.).

Planning

Na realisatie van een nieuw centraal pand in vlek 14 kan deze hal afgebroken worden (2029-2030). Op de vrijkomende ruimte wordt dan een Aziatische tuin (specerijen) aangelegd. De Chinese tuin wordt dan zichtbaar vanaf de Kerklaan en er kan rondom de Chinese tuin worden gewandeld (zie ook vlek 11). Dit draagt bij aan de publieksfuncties *natuur*, *educatie* en *genieten*. Variant van dit idee: ontsluiting van de Chinese tuin bij verder gesloten Hortus.

Vlek 13 Entreegebouw

Beschrijving

Gebouw dat in gebruik is als entree, winkel, kantoor en klein café.

Publieksfuncties

- winkel
- eten en drinken
- verbinding met de omgeving

Bedrijfsfuncties

- kaartverkoop en toegangscontrole
- kantoren

Huidige situatie

Is nu aan de krappe kant, wordt bij toenemend aantal bezoekers (tot 50.000) te klein. Voor het aantal medewerkers is de grens nu al bereikt. De staat van het gebouw is matig: binnen 2 jaar is bouwkundige aanpak noodzakelijk.

Planning

In 2029 kunnen de kantoorfuncties verplaatst worden naar het nieuwe pand in vlek 14. In 2030 – 2031 kunnen de overige functies ondergebracht worden naar de multifunctionele kas in vlek 17. Vervolgens kan het entreegebouw afgebroken worden en het terrein aan de Hondsrugtuin (vlek 2) worden toegevoegd.

Vlek 14 Kapschuur en kweekkassen

Beschrijving

Dit is het laatste restant van een complex dat de grote kas en kantoorruimte omvatte. De kapschuur wordt gebruikt voor de opslag van allerlei tuinmaterieel, en als werkplaats. De kweekkassen worden gebruikt voor het kweken en de winteropslag van planten.

Bedrijfsfuncties

- opslag tuinmaterieel
- werkplaats

Huidige situatie, lopende ontwikkelingen

De dakconstructie van de kapschuur is in slechte staat en zal vervangen moeten worden. Aan de zuidzijde van vlek 14 wordt momenteel het Evolutiepad aangelegd.

Planning

Door de centrale ligging is dit de aangewezen locatie voor allerlei bedrijfsfuncties: *kantoren, kantine, kleedruimte, toilet en douche, werkplaats, opslag*. Gezien de huidige staat lijkt sloop en nieuwbouw hier de beste oplossing.

In 2028 – 2029 wordt hier een multifunctioneel gebouw geplaatst met ruimte voor de huidige functies van kapschuur, ijshal en kantorgedeelte entreegebouw. Om dit mogelijk te maken is een pand nodig met een vloeroppervlakte van ca. 1500 m². Daarbij wordt de oppervlakte min of meer gelijk verdeeld over de functies kantoor, opslag tuingereedschap en winteropslag + oranjerie. Dit zou mogelijk gerealiseerd kunnen worden door een gebouw bestaande uit kelder, begane grond en een verdieping elk van ca. 500 m². Qua ruimtebeslag is dat ongeveer anderhalf keer de huidige foliekas of de kapschuur. In 2026 - 2027 worden de specificaties uitgewerkt tot een aanbestedbaar plan.

Verder valt te overwegen of educatie ook in dit pand kan, zodat de Plantage kan verdwijnen.

Vlek 15 Plantage

Beschrijving

In gebruik als restaurant en als werkruimte voor activiteiten van Cosis.

Publieksfuncties

- evenementen
- eten en drinken

Huidige situatie

De keuken is aan de kleine kant om een groter aantal restaurantbezoekers af te kunnen handelen. De locatie en het terras zijn aantrekkelijk voor de restaurantfunctie, de atmosfeer binnen wat minder. Een deel van het terras is gunstig gelegen voor bezoekers die (klein)kinderen in de speeltuin laten spelen: ze hebben vandaar zicht op de kinderen. Door slechte klimaatbeheersing is het binnenklimaat in de zomer en soms in de winter niet aangenaam.

Planning

In 2030 – 2031 worden de huidige functies verplaatst naar nieuwbouw in vlekken 14 en 17. Dit zal leiden tot effectievere bedrijfsvoering. De Plantage kan dan een educatieve functie krijgen of geheel worden afgebroken.

Vlek 16 Openbaar plein

Beschrijving

Dit gebied is nu onderdeel van De Biotoop.

Functies

Geen bedrijfs- of publieksfuncties voor de Hortus.

Huidige situatie

Divers, onder andere nutsvoorzieningen, paardenkopschuur en opslag.

Planning

In 2027 – 2028 worden de plannen voor dit gebied uitgewerkt. Dit samen met de plannen voor vlek 17 en voor het Zoölogisch laboratorium. De uitwerking is gebaseerd op het idee dat het plein de functies van de Hortus en Zoölogisch laboratorium versterkt, beter toegankelijk maakt. Het moet geen attractie op zich worden. In 2029 wordt het gebied in ruwbouw aangelegd. Na realisatie van de kas (vlek 17) wordt in 2031 de entree afgewerkt.

Er ontstaat dan een openbaar stukje Hortus in verbinding met de omgeving. Met als grote voordelen een gunstige ligging ten opzichte van de parkeerplaats, omlijst door de blikvangers Zoölogisch laboratorium en de nieuwe Multifunctionele kas (vlek 17).

Vlek 17 Multifunctionele Kas

Beschrijving

Dit gebied is nu onderdeel van De Biotoop.

Functies

Geen bedrijfs- of publieksfuncties voor de Hortus.

Huidige situatie

Divers, onder andere oude voorzieningen voor experimenten met slakken en opslag.

Planning

In 2025 – 2027 wordt een aanbesteedbaar plan ontwikkeld. De Multifunctionele Kas is onmisbaar om de aantrekkelijkheid van de Hortus aanzienlijk te vergroten, in het bijzonder in de winter en bij slecht weer. De locatie is gekozen omdat de ruimte elders in de Hortus nodig is voor een goede exploitatie van de Hortus. De volgende functies liggen voor de hand.

- Een mediterrane tuin met grote biodiversiteit en ecologische waarde, en daarmee een educatieve functie.
- Een restaurant, ook toegankelijk zonder entreekaartje voor de Hortus.
- De Hortuswinkel, ook toegankelijk zonder entreekaartje voor de Hortus.
- De entree tot de Hortus.
- Ruimtes voor educatieve activiteiten.

Idealiter een geheel klimaatneutrale kas, gebouwd met natuurlijke bouwmaterialen, met een markante vormgeving waarin innovatieve technieken gedemonstreerd worden. Mogelijk kan de extra warmte uit de kas gebruikt worden voor andere gebouwen zoals het nieuwe bedrijfsgebouw (vlek 14) of het Zoölogisch laboratorium. Samenwerking met Entrance lijkt hierbij aantrekkelijk. Realisatie vindt plaats in 2029 – 2031.

Beoogde publieksfuncties

- natuur
- educatie
- genieten
- evenementen
- winkel
- horeca
- verbinding met de omgeving

Beoogde bedrijfsfuncties

- kaartverkoop
- kantoren
- lesruimten
- tentoonstellingsruimten

Zoölogisch laboratorium

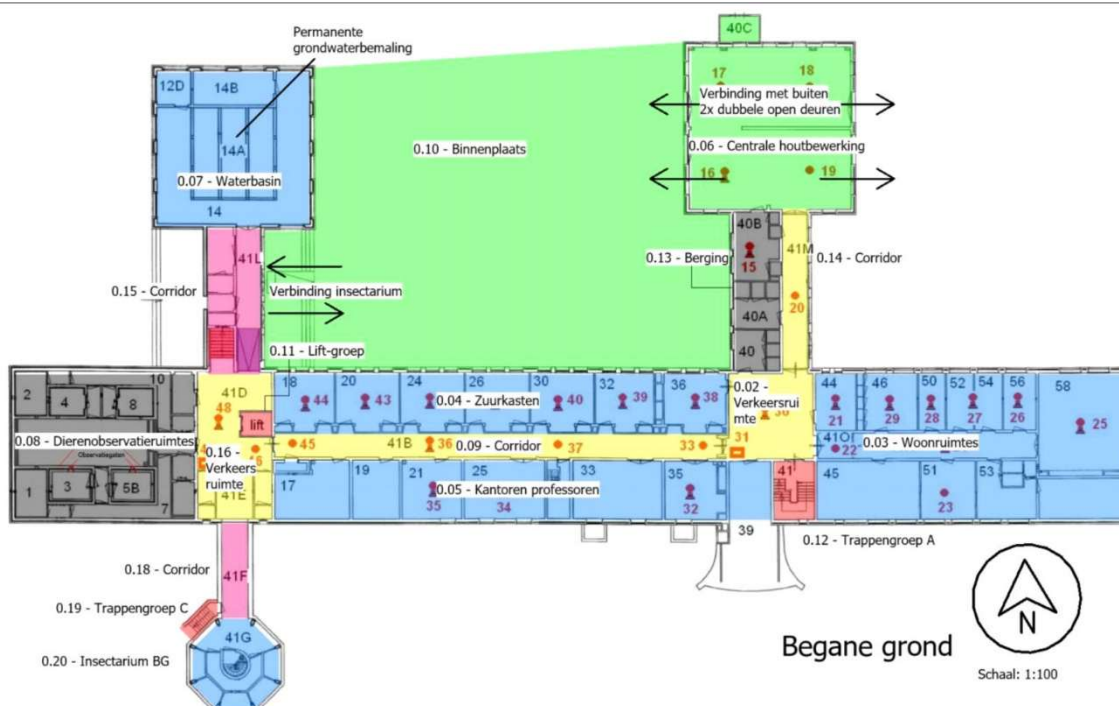
Beschrijving

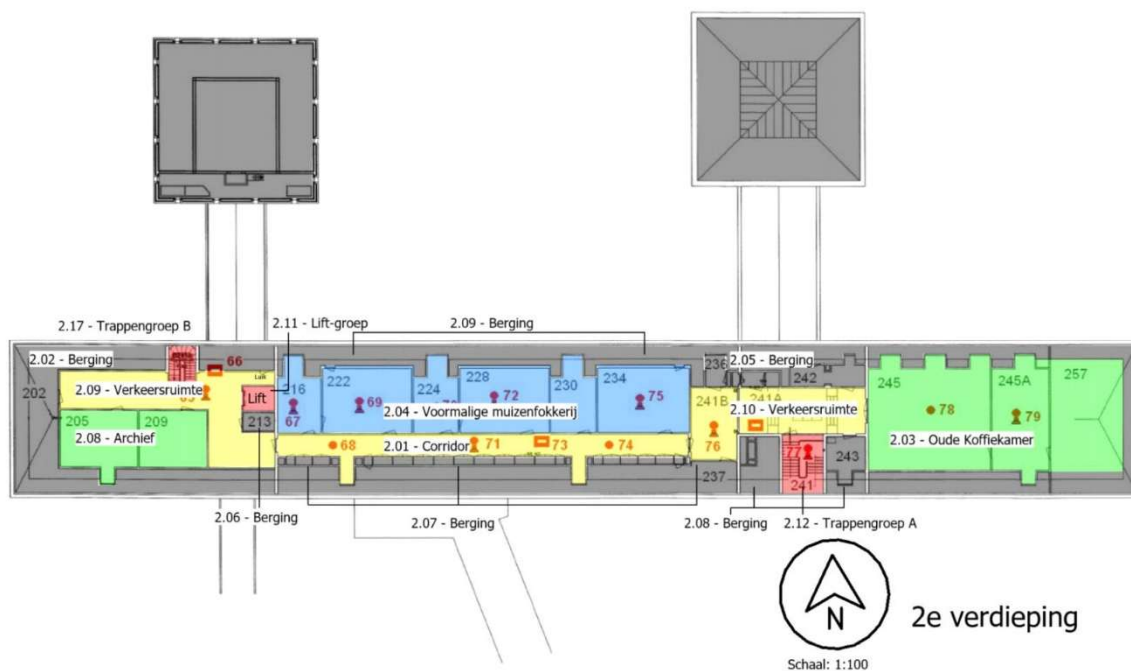
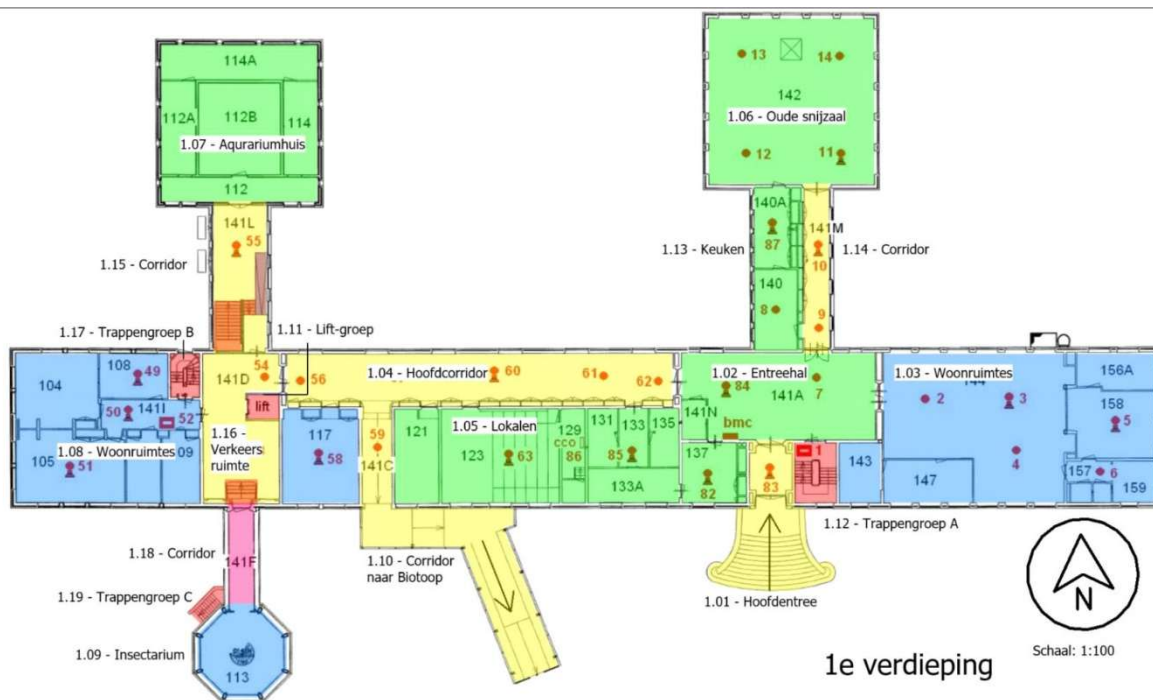
Dit gebouw is nu onderdeel van De Biotoop. Hieronder is het huidige ruimtegebruik (tekst) en mogelijk toekomstige gebruik (kleur) weergegeven.

Potentieel

Afhankelijk van de invulling van dit pand kunnen deze functies een versterkend effect hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied aan de Kerklaan. Aan de andere kant is bewoning van de bovenverdieping wellicht verstandig gezien de sociale controle op dit anders 's avonds en 's nachts rustige gebied.

Potentieel geschikt voor educatieve functies, musea, tentoonstellingen, culturele activiteiten en/of kantoor-/bedrijfsruimte. De Hortus opteert niet voor de exploitatie van dit pand. Alle benodigde functies voor een optimaal aanbod passend bij de Hortus beogen we op het terrein te laten landen c.q. te ontwikkelen. Dit heeft een sterkere uitwerking naar bezoekers toe en is voor de bedrijfsvoering het efficiëntst en financieel minst risicovol voor de Hortus.

Legenda

	Geschikt voor ontvangen van bezoekers
	Geschikt voor ontvangen van bezoekers na onderhoud
	Verkeersruimte
	Verkeersruimte onderhoud nodig
	Berging/secundaire ruimte
	Liftgroep
	Trap
	Rolstoelvriendelijke helling